

Α.Ε.Ι. ΠΕΙΡΑΙΑ Τ.Τ

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ Η
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΕΝΤΟΣ ΑΥΤΗΣ.**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ

Κωστελίδου Αικατερίνη

ΑΜ 14842

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

Δεδούλη Αικατερίνη

ΑΘΗΝΑ, 2017

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	5
1.1 ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	6
1.2 ΤΡΕΙΣ ΓΕΝΕΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	6
1.2.1 ΠΡΩΤΗ ΓΕΝΕΑ	7
1.2.2 ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΕΝΕΑ.....	8
1.2.3 ΤΡΙΤΗ ΓΕΝΕΑ	9
1.3 ΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ	9
1.4 ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ	10
1.5 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	11
1.6 ΠΗΓΕΣ.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ.....	14
2.1 Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ	14
2.2 ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ... ..	15
2.3 ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΜΦΩΝΑ	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	18
3.1 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ	20
3.1.1 ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ ΕΛΕΓΧΟΥ	20
3.1.2 ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΕΛΕΓΧΟΥ	21
3.1.3 ΤΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	23
3.2 ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΑΣΥΛΟΥ ΚΑΙ Η ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΣΤΗΝ ΕΕ	29
3.2.1 ΚΟΙΝΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΣΥΛΟΥ	29
3.2.2 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΥΛΟΥ	32
3.3 Ο ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ	34
3.4 ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΣΜΟΣ.....	35
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	37
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	38

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο σύγχρονος άνθρωπος απολαμβάνει περισσότερη ελευθερία από ποτέ, αφού τα θεμελιώδη δικαιώματά του πλέον είναι και κατοχυρωμένα νομικά. Είτε μέσα σε κοινωνικές εργατοδομές είτε μεμονωμένα άτομα αντιστέκονται στην καταπάτηση των δικαιωμάτων τους η οποία οδηγεί στην καταπάτηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Τα ανθρώπινα δικαιώματα διακρίνονται στα ατομικά και πολιτικά και στα κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα. Τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα είναι συνήθως αυτά που περιορίζουν τις εξουσίες του κράτους ενώ τα κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα θεωρούνται υποχρέωση του κράτους.

Κατά τη διάρκεια του περασμένου αιώνα, η προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων παύει να είναι εσωτερική υπόθεση των Κρατών και ανάγεται σε θέμα διεθνούς ενδιαφέροντος. Η διεθνοποίηση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καταδεικνύεται από την υιοθέτηση πληθώρας σχετικών διεθνών κειμένων. Το ζήτημα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ήταν και είναι πάντα επίκαιρο.

Οι διεκδικήσεις, τα επιτεύγματα, οι δυσχέρειες και οι προοπτικές διευρύνονται εντυπωσιακά κάθε μέρα και περισσότερο. Οι περισσότεροι κάνουν χρήση του όρου δικαίωμα πιο γενναιόδωρα από όσο θα έπρεπε. Λένε δικαίωμα στη ζωή, στην προσωπική ασφάλεια, τη χρηστή απονομή δικαιοσύνης αλλά και δικαίωμα στην ειρήνη, το καθαρό περιβάλλον και την ανάπτυξη. Αναλογικά χρησιμοποιείται κι ο όρος της ελευθερίας. Πρέπει όμως να διευκρινιστεί πως άλλο είναι η διεκδίκηση, άλλο γενική πολιτική συγκατάθεση κι άλλο αποτελεσματική νομική και πρακτική κατοχύρωση ενός δικαιώματος ή μιας ελευθερίας.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα κατέχουν κεντρική θέση στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Αυτό αποδεικνύεται από το ότι συμπεριλαμβάνονται στις αξίες, οι οποίες αποτελούν την βάση της Ένωσης και συγκαταλέγονται σε αυτή, ιδιαίτερα η καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και η προαγωγή της ισότητας ανδρών και γυναικών. Το σημαντικότερο όλων είναι ότι το Σύνταγμα αναγνωρίζει δικαιώματα, ελευθερίες και αρχές ενώ ταυτόχρονα επιδιώκει την προσχώρηση στην Ευρωπαϊκή

Σύμβαση για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο αναλύεται η έννοια των δικαιωμάτων, η εξέλιξή τους και οι διακρίσεις τους. Επιπλέον γίνεται αναφορά στην ιστορική τους εξέλιξη και στην κατάχρησή τους. Στο δεύτερο κεφάλαιο που αφορά την διεθνή προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναλύονται στοιχεία όπως ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών και η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Τέλος, το τρίτο κεφάλαιο αφορά στην προστασία των δικαιωμάτων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πιο συγκεκριμένα στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη ενώ γίνεται και ανάλυση των κυριότερων δικαιωμάτων καθώς και του δικαιώματος του ασύλου όπως αυτό διαμορφώνεται στη ΕΕ .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Το δικαίωμα είναι η εξουσία που το δίκαιο απονέμει σε ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο για να προβαίνει σε πράξη ή παράλειψη, ή να απαιτεί πράξη ή παράλειψη από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα και κυρίως από το κράτος. Ανθρώπινα δικαιώματα, πιο συγκεκριμένα, είναι τα δικαιώματα που απολαμβάνει ο άνθρωπος λόγω της ανθρώπινης ιδιότητάς του και ανεξάρτητα από φυλή, εθνικότητα, θρήσκευμα και τόπο διαμονής. Με τον όρο ανθρώπινα δικαιώματα εννοούμε τη δυνατότητα του ανθρώπου να ζει και να δραστηριοποιείται σύμφωνα με τους νόμους, για να ολοκληρώνεται και να πετυχαίνει τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής του σε όλους τους τομείς.

Ανθρώπινα δικαιώματα έχουν όλα τα άτομα ισότιμα, οικουμενικά και για πάντα. Είναι οικουμενικά για το λόγο ότι είναι πάντοτε τα ίδια για όλους τους ανθρώπους σε κάθε περιοχή του κόσμου. Δεν έχεις ανθρώπινα δικαιώματα επειδή είσαι πολίτης μιας οποιαδήποτε χώρας αλλά επειδή είσαι μέλος της ανθρώπινης οικογένειας. Αυτό σημαίνει ότι και τα παιδιά έχουν ανθρώπινα δικαιώματα όπως οι ενήλικες.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αναφαίρετα, δηλαδή δεν μπορείς να χάσεις αυτά τα δικαιώματα όπως δεν μπορείς να πάψεις να υπάρχουν ως ανθρώπινο ον. Επιπλέον, τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αδιαίρετα, γιατί κανείς δεν μπορεί να αφαιρέσει ένα δικαίωμα επειδή είναι «λιγότερο σημαντικό» ή «επουσιώδες» και αλληλοεξαρτώμενα διότι αποτελούν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο¹. Για παράδειγμα, η δεξιότητα μας να συμμετέχουμε σε τοπικές λήψεις αποφάσεων επηρεάζεται άμεσα από το δικαίωμα μας στην προσωπική έκφραση, στην συναναστροφή μας με άλλους, στην απόκτηση της εκπαίδευσης και στην απόκτηση των βασικών αναγκών της ζωής.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα αντικατοπτρίζουν τις βασικές ανθρώπινες ανάγκες. Κατοχυρώνουν τα βασικά πρότυπα που χωρίς αυτά οι άνθρωποι δεν θα μπορούσαν να ζήσουν με αξιοπρέπεια. Το να παραβιάζεις τα ανθρώπινα δικαιώματα κάποιου είναι ισοδύναμο με το να μεταχειρίζεσαι το άτομο αυτό σαν να μην είναι ανθρώπινο ον. Το να υπερασπίζεσαι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ισοδύναμο με το να απαιτείς το σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας όλων των ανθρώπων.

Τέλος, διεκδικώντας αυτά τα ανθρώπινα δικαιώματα, ο καθένας αποδέχεται και τις υποχρεώσεις για τα δικαιώματα των άλλων και την προστασία όπως και την

¹Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ 15

υποστήριξη των ατόμων των οποίων τα δικαιώματα τους έχουν παραβιαστεί ή τους τα έχουν αρνηθεί. Η εκπλήρωση αυτών των υποχρεώσεων σημαίνει την διεκδίκηση αλληλεγγύης μαζί με όλους τους ανθρώπους².

1.1 ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Κατά κανόνα τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν ιστορικό στοιχείο της διαλεκτικής σχέσης του ατόμου προς το κράτος. Τα ατομικά δικαιώματα είναι εκείνα που αναγνωρίζονται υπέρ του ατόμου και του επιτρέπουν να απαιτεί την μη υπέρβαση ορισμένων ορίων κατά τη δράση των κρατικών οργάνων και των ιδιωτών απέναντί του και την ενεργοποίηση των κρατικών και ενδεχομένως διεθνών οργάνων για την προστασία τους. Με τις σύγχρονες εξελίξεις έχουν επίσης κατοχυρωθεί συλλογικά δικαιώματα που προβάλλονται από ομάδες ατόμων προς άλλες ομάδες ή προς το κράτος, ή από κράτη προς άλλα κράτη και διεθνείς οργανισμούς. Τα συλλογικά δικαιώματα είναι μεν συμφυή προς την έννοια άνθρωπος, συναρτώνται όμως προς το κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον στο οποίο ζούμε. Συχνά λοιπόν δεν αφορούν μόνο σε συγκεκριμένα άτομα, αλλά επεκτείνονται στη δράση ευρύτερων ομάδων ανθρώπων ενώ κορμός των διεθνών προστατευόμενων δικαιωμάτων είναι τα ατομικά δικαιώματα³.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται τάσεις διεθνούς εδραίωσης συλλογικών δικαιωμάτων ή δικαιωμάτων των λαών χωρίς όμως να γίνει εφικτή η πλήρης επεξήγηση του συλλογικού χαρακτήρα μερικών δικαιωμάτων. Επιπλέον η μονόπλευρη επίκληση του ατομικού χαρακτήρα των δικαιωμάτων είτε δεν ανταποκρινόταν στις σύγχρονες ανάγκες είτε αποτελούσε οπισθοδρόμηση ως προς την προστασία και την ανάπτυξή τους.

1.2 ΤΡΕΙΣ ΓΕΝΕΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Ο διαχωρισμός των γενεών είναι χρήσιμος στην κατανόηση των προβλημάτων που προκύπτουν κατά την εφαρμογή των δικαιωμάτων. Ανεξάρτητα από την εξέλιξη της προστασίας, η διάκριση των δικαιωμάτων είναι έργο των δυτικοευρωπαίων οι οποίοι άλλοτε επιμένουν στη διάκριση και άλλοτε προβάλλουν το αδιαίρετο των δικαιωμάτων έναντι τρίτων κυβερνήσεων κυρίως του τρίτου κόσμου⁴.

²Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ 15

³Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ Σάκκουλα, 1998 σελ 54-56

⁴Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ 15-17

1.2.1 ΠΡΩΤΗ ΓΕΝΕΑ

Η πρώτη γενεά αναφέρεται στα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα των οποίων το χαρακτηριστικό είναι το ότι απαιτούν από το κράτος στάση αποχής, δηλαδή τη μη παρεμπόδιση της άσκησής τους.

1.2.1.1 ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Τα ατομικά δικαιώματα κατά τη σύγχρονη εποχή προβλήθηκαν από την αμερικανική διακήρυξη της ανεξαρτησίας (1776) και τη γαλλική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη (1791). Κινούνται γύρω από τις βασικές αξίες της προστασίας της προσωπικότητας, του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου, της ιδιοκτησίας, της κατοικίας, της ελευθερίας της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας, της επικοινωνίας και γενικά καλύπτουν τον ιδιωτικό βίο.

Πολλά ατομικά δικαιώματα θεωρούνται ότι ανήκουν και στη δημόσια εκδήλωση του βίου και συνδέονται με τις ελευθερίες συνειδήσεως, της θρησκείας, της έκφρασης, του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι. Με τον όρο ατομικά δικαιώματα δε νοούμε μόνο δικαιώματα του αστικού δικαίου αλλά μια ευρεία κατηγορία που αντιπαραβάλλεται προς τα πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα. Η αντιπαραβολή έχει χρησιμότητα κυρίως όταν αποφασίζονται ορισμένοι περιορισμοί στην άσκηση των δικαιωμάτων για λόγους δημοσίας τάξης, υγείας, ασφάλειας ή προστασίας του έθνους στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής κοινωνίας⁵.

1.2.1.2 ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Όταν γίνεται αναφορά σε πολιτικά δικαιώματα καλύπτονται τα δικαιώματα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, η συμμετοχή στη δημόσια υπηρεσία και εγγυάται τη δυνατότητα συμμετοχής του πολίτη στη διαχείριση των κοινών. Διαφέρουν από τα ατομικά επειδή ισχύουν μόνο υπέρ των πολιτών και όχι υπέρ των αλλοδαπών. Τα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα ισχύουν υπέρ όλων των προσώπων που εξαρτώνται από τη δικαιοδοσία του κάθε κράτους⁶.

Κατά την πορεία της σύγχρονης ιστορίας το πλέγμα των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων έτυχε συχνά διαφορετικών εκτιμήσεων. Η γαλλική

⁵Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ 16

⁶Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ Σάκκουλα, 1998 σελ 110

επανάσταση εξήρε την ατομική ελευθερία. Προέβαλε την ελευθερία της έκφρασης, της συνείδησης, της θρησκείας και την εξασφάλιση δικαιωμάτων της μειοψηφίας απέναντι στην πλειοψηφία. Αργότερα οι επαναστάτες σοσιαλιστές υποστήριξαν τις ελευθερίες που ενώνουν περισσότερο από εκείνους που διαχωρίζουν τους ανθρώπους: την ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι και την καθολική ψηφοφορία.

1.2.2 ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΕΝΕΑ

Για την εξασφάλιση των κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών δικαιωμάτων το κράτος καλείται κατά κανόνα, όχι να απέχει αλλά να παρεμβαίνει στον κοινωνικό βίο κατά τρόπο συστηματικό και αποτελεσματικό. Οφείλει να δημιουργεί τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη, πρόσβαση στην εργασία, ίση αμοιβή, άσκηση των συνδικαλιστικών ελευθεριών, κοινωνική ασφάλιση, αποτελεσματικό βιοτικό επίπεδο, υγεία, εκπαίδευση, πολιτιστική ζωή και συμμετοχή στην επιστήμη. Τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα ανήκουν στη δεύτερη γενιά, επειδή προβλήθηκαν μαζικά και άρχισαν να κατοχυρώνονται στον 20^ο αιώνα κυρίως μετά από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο⁷.

Τα δικαιώματα αυτά υπέστησαν δοκιμασίες στους διεθνείς οργανισμούς. Τα σοσιαλιστικά και τα αναπτυσσόμενα κράτη συμφωνούσαν για την προβολή και την κατοχύρωση τους, ήθελαν όμως για διαφορετικούς λόγους, να υπάρξει διαχωρισμός σε σχέση προς τα ατομικά και τα πολιτικά δικαιώματα. Οι αναπτυσσόμενοι πίστευαν πως αυτό βοηθούσε στην ηπιότερη δέσμευση των κρατών ως προς τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα για τα οποία απαιτούνται δημόσιες δαπάνες που οι χώρες του τρίτου κόσμου δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν. Για τα δυτικά όμως κράτη, ο διαχωρισμός περιείχε κινδύνους αφού μπορούσε να οδηγήσει σε μεγάλη προβολή των οικονομικών δικαιωμάτων με αντίστοιχη έντεχνη υποβάθμιση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων⁸.

Εξάλλου τα δυτικά κράτη ήταν πάντοτε διστακτικά ως προς τη διεθνή νομική κατοχύρωση των οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, επειδή θεωρούν πως ένα δικαίωμα αφού αναγνωρισθεί θα πρέπει να είναι αχώριστο. Έτσι το τελικό αποτέλεσμα υπήρξε λόγω της έντονης στάσης των σοβιετικών και των αναπτυσσόμενων, να διαχωρισθούν το 1966 τα κείμενα σε ένα Διεθνές Σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών

⁷Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ.Σάκκουλα, 1998 σελ166

⁸Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ.Εστία, 1995 σελ16-17

Δικαιωμάτων και σε ένα άλλο Σύμφωνο Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων.

1.2.3 ΤΡΙΤΗ ΓΕΝΕΑ

Στην Τρίτη γενεά εντάσσονται τα συλλογικά εκείνα δικαιώματα για τα οποία το κίνητρο της αλληλεγγύης εμφανίζεται έντονο κατά τα τελευταία χρόνια και αντιμετωπίζει τον άνθρωπο ως σημείο αναφοράς όλου του πλανήτη. Πρόκειται για δικαιώματα στο καθαρό περιβάλλον, την ανάπτυξη και την ειρήνη. Ως προς το περιεχόμενο των δικαιωμάτων αυτών, η αντιμετώπισή τους εξαρτάται από το πώς τα συνδέουμε με τα ήδη κατοχυρωμένα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Για παράδειγμα είναι προφανές πως το δικαίωμα στην υγεία δεν σημαίνει πως ο καθένας μπορεί να απευθυνθεί στον δικαστή για να εξασφαλιστεί από την ασθένεια. Το δικαίωμα στην υγεία όμως μπορεί να θεωρηθεί ως η συνισταμένη σειράς ήδη κατοχυρωμένων δικαιωμάτων όπως εκείνα της ιατρικής περίθαλψης, της προστασίας από τα εργατικά ατυχήματα, της κοινωνικής ασφάλισης και άλλα⁹.

1.3 ΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ

Τα περισσότερα διεθνή κείμενα εξαγγέλλουν μεταξύ άλλων την ισότητα και τη μη διάκριση. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του 1966 περιέχει τρεις σχετικές διατάξεις με διαφορετική ένταση και αποδέκτες ενώ η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1950 ναί μεν δεν περιέχει γενική ρήτρα περί ισότητας αλλά απαγορεύει οποιασδήποτε φύσεως διακρίσεις ως προς τα προστατευόμενα δικαιώματα δηλαδή κατ' αυτήν η προστασία δεν παρουσιάζει αυτοτελή χαρακτήρα και λαμβάνεται *incomplexu* με άλλες διατάξεις.

Η αρχή της ισότητας έχει επίσης διαφορετικό περιεχόμενο και έκταση εφαρμογής στα διάφορα εσωτερικά νομικά συστήματα. Στο διεθνές δίκαιο υπάρχει προβληματισμός επειδή οι θετικές διατάξεις δεν παρουσιάζουν ομοιομορφία επειδή στοχεύουν σε ανόμοια αποτελέσματα. Η προστασία πρώτα κατοχυρώνει ένα δικαίωμα, έπειτα παρέχει εξασφάλιση ώστε το δικαίωμα να ισχύει για όλους και τέλος δίνει το πρόσταγμα της μη διακρίσεως¹⁰.

Εννοιολογικά άλλο είναι η διάκριση και άλλο η διαφοροποίηση. Μερικές φορές η διαφορετική μεταχείριση δεν αποτελεί διάκριση. Η αρχή της μη διάκρισης σημαίνει ισότητα στην πράξη και όχι μόνο στο γράμμα του νόμου. Ο δρόμος για να

⁹Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ. 19-21

¹⁰Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ. 25-26

επιτευχθεί αυτός ο στόχος είναι μακρύς αφού οι ανθρώπινες κοινωνίες καταδυναστεύονται από ποικίλα αναχρονιστικά αρχέτυπα και βιώματα¹¹.

1.4 ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ

Η παρερχόμενη προς τα κράτη δυνατότητα να επιβάλλουν περιορισμούς στην άσκηση ορισμένων δικαιωμάτων σε μερικές περιπτώσεις ελέγχεται με βάση την αρχή της αναλογικότητας. Όλα επίσης τα υποχρεωτικά κείμενα περιέχουν και διατάξεις που απαγορεύουν την καταχρηστική άσκηση των δικαιωμάτων. Η απαγόρευση απευθύνεται τόσο προς τα κράτη όσο και προς τα άτομα.

Ως προς τα κράτη επιζητείται η αποτροπή θέσπισης και εφαρμογής μέτρων που υπερβαίνουν τα ακραία όρια της παρερχόμενης από τις συμβάσεις δυνατότητες προσωρινών περιορισμών. Ως προς τα άτομα, η απαγόρευση αποβλέπει στην επισήμανση ότι τα ακραία όρια της άσκησης ενός δικαιώματος ξεπερνιούνται όταν προσβάλλονται τα δικαιώματα του πλησίον¹².

¹¹Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ.Σάκκουλα, 1998 σελ.73-75

¹²Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ.Εστία, 1995 σελ.31-32

1.5 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Αν και στις μέρες μας, ειδικά στις ευρωπαϊκές χώρες, τα Δικαιώματα του Ανθρώπου θεωρούνται αυτονόητα με μερικές πάντως αποκλίσεις, από ιστορικής άποψης τα δικαιώματα αυτά συνδέονται με κοινωνικούς και πολιτικούς αγώνες και αποτέλεσαν προϊόν της ιστορικής εξέλιξης. Έτσι μετά από μια περίοδο τυραννικής καταπίεσης και περιφρόνησης των ατομικών ελευθεριών, ο Ευρωπαίος Άνθρωπος κατέκτησε σταδιακά την αναγνώριση των δικαιωμάτων και ελευθεριών του και τη δικαστική προστασία τους¹³.

Η αρχαία φιλοσοφία αποτελεί τη βάση για τον φιλοσοφικό στοχασμό ακόμη και σε ότι αφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα και την εξέλιξή τους. Στην αρχαία Ελλάδα και ειδικότερα στην Αθήνα του χρυσού αιώνα, είχαν αναγνωριστεί ιδεοκρατικά από τους Στωικούς και από σοφιστές, κάποιες πτυχές ατομικής ελευθερίας και το δικαίωμα αυτοκαθορισμού του αθηναίου πολίτη. Το δικαίωμα αυτό αποτελούσε τη βάση για την αθηναϊκή δημοκρατία. Παρόλα αυτά η απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών και η συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες ήταν προνόμια της τάξης των ελεύθερων αρσενικού γένους πολιτών ενώ υπήρχε επίσης ο θεσμός και η κοινωνική πραγματικότητα της δουλείας. Οι δούλοι δεν είχαν ανθρώπινα δικαιώματα και ζούσαν κάτω από σκληρή και απάνθρωπη μεταχείριση.

Οι Ρωμαίοι νομομαθείς κατά την εποχή της δημοκρατίας και κατά τους αυτοκρατορικούς χρόνους ανέπτυξαν, μόνο όμως υπέρ των κοινωνικά ανώτερων τάξεων κάποιες φιλελεύθερες απόψεις και θεσμούς, χωρίς όμως να αμφισβητούν το καθεστώς επί των δούλων, των δουλοπαροίκων και άλλων κατηγοριών υποτελών, οι οποίοι δεν υπολογίζονταν ως άνθρωποι αλλά πράγματα απόλυτης εξουσίας. Ούτε λοιπόν στην αρχαία Ρώμη μπορεί να γίνει λόγος για αναγνώριση δικαιωμάτων του ανθρώπου¹⁴.

Στις δυτικές χώρες η αναγνώριση και προστασία κάποιων ανθρώπινων ελευθεριών ξεκίνησε στην Αγγλία κατά τον 12ο και 13ο αιώνα, με τη Magna Carta και την καθιέρωση του Habeas corpus, την απαγόρευση δηλ. των αυθαίρετων συλλήψεων και κρατήσεων και την υποχρέωση άμεσης προσαγωγής των συλλαμβανομένων προς δικαστική κρίση. Στην ηπειρωτική Ευρώπη κατά τη διάρκεια

¹³Αρβελέρ Ε., Οι Ευρωπαίοι, Αθήνα, εκδ. Σαββάλας, 2000 σελ.102-105

¹⁴Βλαχόπουλος Σ., Το δικαίωμα της αναφοράς κατά το Ελληνικό και Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ. Σάκουλα, 1998 σελ.76

του Μεσαίωνα εμφανίστηκε μια πατερναλιστική απλώς προστασία, από την Καθολική ιδίως Εκκλησία, κάποιων κατηγοριών αδυνάτων. Μερικούς αιώνες αργότερα, όλοι αυτοί αντιμετωπίστηκαν μάλλον ως βάρος για την αστική τάξη και εγκλείονταν σε ιδρύματα, νοσοκομεία, στρατώνες, όπου εξαναγκάζονταν σε υποχρεωτική εργασία και σε πειθαρχημένη διαβίωση. Έτσι, κατά τις απαρχές του Διαφωτισμού οι ελευθερίες του Ανθρώπου βρίσκονταν στο χειρότερο επίπεδο, με παράλληλη έξαρση πάντως των αντιδυναστικών, κοινωνικών αγώνων και αγροτικών εξεγέρσεων ιδίως από το δεύτερο μισό του 17ου αιώνα¹⁵.

Οι Γάλλοι διαφωτιστές και εγκυκλοπαιδιστές του 18ου αιώνα όπως ο Ρουσσώ, ο Βολταίρος και ο Ντιντερό καθώς και Άγγλοι φιλόσοφοι του 17ου και 18ου αιώνα όπως ο Λοκ και ο Χιούμ καλλιέργησαν την ιδέα της ισότητας των ανθρώπων, καθώς και των εγγενών σε κάθε άνθρωπο φυσικών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Στο Αμερικανικό Σύνταγμα του 1787 και κυρίως στη γαλλική επαναστατική Διακήρυξη του 1789 καθιερώθηκαν οι βασικές πολιτικές ελευθερίες και δικαιώματα κάθε ανθρώπου: «Tous les hommes naissent et demeurent égaux en droit» («όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται και παραμένουν ίσοι ενώπιον του νόμου»)¹⁶. Δημιουργήθηκε έτσι μια βάση δικαιωμάτων, που χαρακτηρίστηκαν ως ατομικά διότι είχαν αμυντικό, απέναντι στην κρατική εξουσία, χαρακτήρα. Κατά τον 19ο και τον 20ο αιώνα ορισμένες φιλελεύθερες αρχές, δικαιώματα και φυσικές ανθρώπινες ελευθερίες, διακηρύχθηκαν σε όλα σχεδόν τα συντάγματα των ευρωπαϊκών κρατών, αλλού με μεγαλύτερη και αλλού με μικρότερη εμβέλεια.

Στο πλαίσιο των σημερινών ευρωπαϊκών θεσμών τα βασικά διεθνή κείμενα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι δύο. Πρώτον, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), η οποία καταρτίστηκε συντάχθηκε στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης και υπογράφηκε από εκπροσώπους ορισμένων ευρωπαϊκών κρατών στη Ρώμη, το έτος 1950, άρχισε δε να ισχύει το έτος 1953¹⁷. Δεύτερον ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., που υπογράφηκε με τη Συνθήκη της Νίκαιας. Παρότι αυτός έχει προς το παρόν διακηρυκτικό απλώς

¹⁵Αρβελέρ Ε., Οι Ευρωπαίοι, Αθήνα, εκδ. Σαββάλας, 2000 σελ.110-112

¹⁶Κουλουμπής Θ., Ήπια Ισχύς, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 2005 σελ.89

¹⁷Βλαχόπουλος Σ., Το δικαίωμα της αναφοράς κατά το Ελληνικό και Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ. Σάκουλα, 1998 σελ.58-62

χαρακτήρα, οι διατάξεις του, όπως υποστηρίζεται από σημαντική μερίδα της θεωρίας, έχουν υψηλή συμβολική αξία και ακτινοβολία και αποτελούν για τους νομικούς πηγή έμπνευσης και στέρεο ερμηνευτικό έρεισμα.

1.6 ΠΗΓΕΣ

Είναι απαραίτητο να τονισθεί πως για τα ανθρώπινα δικαιώματα γίνεται λόγος σε πολλά διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα. Για να είναι εύκολος ο διαχωρισμός αυτών των κειμένων γίνεται διάκριση μεταξύ των γενικών πηγών, που έχουν εκτεταμένο αντικείμενο και καλύπτουν όλα τα πρόσωπα που εξαρτώνται από τη δικαιοδοσία του κράτους και των ειδικών πηγών, που αναφέρονται σε συγκεκριμένες καταστάσεις ατόμων ή ομάδων ατόμων¹⁸.

Γενικές πηγές αποτελούν ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών (1945), το Διεθνές Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα-ΔΣΑΠ (1966), το Διεθνές Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα- ΔΣΟΙΚΠ (1966). Σε περιφερειακό πεδίο, γενική πηγή είναι Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών-ΕΣΔΑ (1950) και τα έντεκα συμπληρωματικά της Πρωτόκολλα, ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης(1961), η Αμερικανική Σύμβαση περί Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων(1978) και οι Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης(1957-1986-1992).

¹⁸Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Αθήνα Κομοτηνή, εκδΣάκκουλα, 1998 σελ.26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Με τον όρο διεθνής προστασία εννοούνται οι διεθνείς κανόνες οι οποίοι προνοούν για την αναγνώριση συγκεκριμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών και επίσης τους διεθνείς μηχανισμούς ελέγχου, είτε από όργανα διεθνών οργανισμών όπως η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών και οι Επιτροπές Ελέγχου της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, είτε από διεθνή όργανα που δεν υπάγονται απευθείας σε διεθνείς οργανισμούς, αλλά αποτελούν αυτοτελείς μηχανισμούς συνδεδεμένους με τα συμβατικά κείμενα που κατοχυρώνουν ουσιαστικά δικαιώματα.

Η ύπαρξη διεθνούς προστασίας δεν σημαίνει απαραίτητα ότι αυτή είναι αυτοτελής και πλήρης. Αφού οι διεθνείς κανόνες εντάσσονται σύμφωνα με τις συνταγματικές προβλέψεις στο εσωτερικό δίκαιο, στο επίπεδο αυτό απαιτείται η συνδρομή των κρατικών οργάνων για την εφαρμογή τους. Κατά συνέπεια, η προστασία είναι κατά κύριο λόγο εθνική, έστω κι αν βασίζεται σε διεθνή κανόνα, αφού αυτός ο κανόνας αποκτά σε κάθε χώρα χωριστή λειτουργικότητα χάρη στα κρατικά όργανα. Τα δε διεθνή όργανα παρεμβαίνουν πάντοτε διορθωτικά και μόνο αφού διαπιστωθεί εσφαλμένη εφαρμογή συγκεκριμένων κανόνων, απροθυμία ή ανικανότητα των κρατικών οργάνων¹⁹.

2.1 Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ

Στα θέματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ο Χάρτης περιέχει μόνο γενικότητες, αφορμές για διάσκεψη και συνεργασία μεταξύ των κρατών. Δεν περικλείει διατάξεις αυτοδύναμης εφαρμογής. Το προοίμιο του Χάρτη διακηρύσσει την πίστη των Ηνωμένων Εθνών στα θεμελιώδη δικαιώματα, την αξιοπρέπεια και την αξία του ανθρώπου και εξαγγέλλει ίσα δικαιώματα μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Στο πρώτο του άρθρο αναφέρεται στην αυτοδιάθεση των λαών ενώ στη συνέχεια αναφέρεται στην ανάπτυξη και ενθάρρυνση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών χωρίς διάκριση φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας. Τα Ηνωμένα Έθνη ευνοούν και συνεργάζονται για την ανύψωση του βιοτικού επιπέδου, την εργασία για όλους και τη δημιουργία συνθηκών οικονομικής και κοινωνικής προόδου και ανάπτυξης ενώ παράλληλα προσπαθούν για τη λύση διεθνών προβλημάτων οικονομικών, κοινωνικών, δημόσιας υγείας και πιο γενικά τον παγκόσμιο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

¹⁹Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ.57

2.2 ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Για δυο λόγους προωθήθηκαν τα ανθρώπινα δικαιώματα παγκοσμίως. Ο πρώτος αναφέρεται στους αγώνες των αποικιοκρατούμενων χωρών για την διεκδίκηση της ανεξαρτησίας τους από ξένες δυνάμεις, απαιτώντας την ανθρώπινη ισότητα και το δικαίωμα τους για αυτοπροσδιορισμό. Ο δεύτερος λόγος ήταν ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. Ο αφανισμός των έξι εκατομμυρίων Εβραίων, Τσιγγάνων και ατόμων με αναπηρίες από την Ναζιστική Γερμανία σόκαρε όλο τον κόσμο. Ακούστηκαν παρακλήσεις από όλο τον πλανήτη για πρότυπα ανθρώπινων δικαιωμάτων που θα έφερναν την παγκόσμια ειρήνη και θα προστάτευαν τους πολίτες από την καταπίεση των κυβερνήσεων. Αυτές οι φωνές έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην ίδρυση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών το 1945 και αντηχούν μέσα στο ιδρυτικό έγγραφο τους, τον Καταστατικό Χάρτη των ΗΕ²⁰.

Τα δικαιώματα για όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας διατυπώθηκαν πρώτα στην Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Ανθρώπου των Ηνωμένων Εθνών (ΟΔΔΑ), μια από τις πρώτες πρωτοβουλίες του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Η Διακήρυξη είναι τόσο οικουμενική όσο και αδιαίρετη. Αυτό σημαίνει ότι εφαρμόζεται σε όλους τους ανθρώπους παντού και όλα τα δικαιώματα είναι εξίσου σημαντικά στην ολοκληρωμένη συναίσθηση της ανθρώπινης φύσης ενός ατόμου.

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί το πρώτο σημαντικό επίτευγμα της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ως προς το περιεχόμενο, γίνεται αναφορά τόσο στα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα όσο και σε οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά.

Η διακήρυξη εστιάζει στις ατομικές και πολιτικές ελευθερίες. Περιέχει βέβαια και διατάξεις περί οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων που κατά κανόνα διατυπώνονται με δυνητική ορολογία. Επιπλέον οι περισσότερες διατάξεις οικονομικού και κοινωνικού περιεχομένου είναι χαλαρές καθώς υπάρχει μια ασάφεια και μια γενικότητα²¹.

Πρέπει να τονιστεί επίσης πως δεν υπάρχει αναφορά στο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των λαών καθώς την εποχή σύνταξης της Διακήρυξης το 1948 τα Ηνωμένα Έθνη τελούσαν υπό πλήρη δυτική επιρροή. Τα δυτικά κράτη υποστήριζαν ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ατομικά και όχι συλλογικά. Επιπλέον έπρεπε με

²⁰Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ 73-75

²¹Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ 74

κάποιο τρόπο να αποφευχθεί το κύμα της ανεξαρτησίας των λαών από την αποδέσμευση από την αποικιοκρατία.

Η Διακήρυξη τέλος υπερβαίνει το ισχύον δίκαιο ως προς το άσυλο καθώς αναφέρει ότι κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες και του αναγνωρίζεται δικαίωμα αίτησης του ασύλου. Η χορήγηση του ασύλου σε αλλοδαπούς εξακολουθεί να υπάγεται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών.

2.3 ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΜΦΩΝΑ

Αν και η Οικουμενική Διακήρυξη έχει στα περισσότερα από τα εξήντα χρόνια της επιτύχει να δώσει υπόσταση στο καθιερωμένο διεθνές δίκαιο, ως διακήρυξη είναι μονάχα μια δήλωση πρόθεσης, ένα σύνολο αρχών με το οποίο τα μέλη των Ηνωμένων Εθνών δεσμεύονται σε μια προσπάθεια να παρέχεται σε όλους τους ανθρώπους μαζί μια ζωή με ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Για να έχουν πλήρη νομική ισχύ τα Δικαιώματα που καθορίζονται στην Διακήρυξη, πρέπει να καταγραφούν σε έγγραφα που ονομάζονται συμβάσεις, οι οποίες καθορίζουν τους διεθνείς κανόνες και τα πρότυπα.

Αμέσως μετά την υιοθέτηση της Οικουμενικής Διακήρυξης, ξεκίνησαν εργασίες για την κωδικοποίηση των δικαιωμάτων που περιέχονται σε αυτή σε μια νομικά δεσμευτική σύμβαση. Εξαιτίας πολιτικών και διαδικαστικών λόγων, αυτά τα δικαιώματα διαχωρίστηκαν μεταξύ δυο διακριτών συμφώνων, κάθε μια από τις οποίες απευθύνεται σε διαφορετικές κατηγορίες δικαιωμάτων. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) διατυπώνει τα ειδικά, με γνώμονα την ελευθερία, δικαιώματα που ένα κράτος δεν μπορεί να αφαιρέσει από τους πολίτες του, όπως η ελευθερία έκφρασης και η ελευθερία κίνησης. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ΔΣΟΚΠΔ) αφορά εκείνα τα άρθρα της ΟΔΔΑ που καθορίζουν τα δικαιώματα του ατόμου στον αυτοπροσδιορισμό του όπως και στις βασικές ανάγκες, όπως και στο φαγητό, την στέγαση, την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, τα οποία ένα κράτος οφείλει να παρέχει στους πολίτες του, στο βαθμό που είναι σε θέση να παρέχει²².

Η Γενική Συνέλευση υιοθέτησε και τα δυο σύμφωνα το 1966. Μετά από την υιοθέτηση της το 1948, η Οικουμενική Διακήρυξη έχει λειτουργήσει ως η θεμελιώδη βάση για τις είκοσι μεγαλύτερες συμβάσεις για τα ανθρώπινα

²²Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ75

δικαιώματα. Από κοινού αυτές απαρτίζουν το πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το αρμόδιο όργανο των διεθνών εγγράφων που καθορίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και που δημιουργούν τους μηχανισμούς για την προώθηση και την προστασία τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Παλαιότερα οι συνθήκες δεν περιείχαν κατάλογο ατομικών δικαιωμάτων που βρίσκουμε συνήθως στα συντάγματα των κρατών μελών. Επειδή οι κοινότητες δεν αποτελούν κράτη με καθολική αρμοδιότητα αλλά οργανισμό ειδικών σκοπών (κυρίως οικονομικών) δεν θεωρήθηκε αναγκαίο κατά τη σύνταξη συνθηκών να περιληφθούν διατάξεις που να κατοχυρώνουν γενικά ατομικά δικαιώματα.

Η εξέλιξη των κοινοτήτων δείχνει ότι η προστασία είναι απαραίτητη μέσα στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου. Όσο αναπτύσσονται οι κοινότητες και θίγονται τα ιδιωτικά δικαιώματα περισσότερο και ο έλεγχος της οικονομίας εντείνεται, τότε αυξάνονται οι περιπτώσεις παραβίασεως των ατομικών δικαιωμάτων. Είναι εύλογη ότι η παραδοχή ότι τα αρχικά και νέα Κράτη δεν θέλησαν με την δημιουργία των κοινοτήτων ή την παραχώρηση σ' αυτές να περιορίσουν την ελευθερία και κατά συνέπεια την μείωση της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών.

Η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων είναι αναγκαία και στο κοινοτικό δίκαιο. Κατά συνέπεια όσο περισσότερο αναπτύσσεται η κοινότητα και όσο περισσότερο ελέγχει την οικονομία θίγονται τα ατομικά δικαιώματα και συμφέροντα. Από την δεκαετία του 60'και έπειτα θεμελιώνεται η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και στο Ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο. Το 1977 και 1978 τα πολιτικά όργανα της κοινότητας διακήρυξαν την θέληση τους να προστατεύσουν τα ατομικά δικαιώματα στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου.

Το Ευρωπαϊκό δικαστήριο στράφηκε στη δημιουργική αντίληψη της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων στο κοινοτικό δίκαιο. Έτσι αναπτύσσει μια νομολογία για τα ατομικά δικαιώματα που αρμόζει στην φύση της κοινότητας. Η συνθήκη της ΕΟΚ προστατεύει ορισμένες πλευρές της οικονομικής ελευθερίας όπως για παράδειγμα η απαγόρευση διακρίσεως λόγω ιθαγένειας, ελευθερία κινήσεων των εργαζομένων, ελευθερία εγκαταστάσεως, ελευθερία παροχής υπηρεσιών, ισότητα των δύο φύλων και τα δικαιώματα κοινωνικής προστασίας.

Στην Ευρώπη το σημαντικότερο σύστημα είναι εκείνο που ιδρύθηκε από τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ). Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 και ισχύει σήμερα μεταξύ των 28 κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η ΕΣΔΑ συμπληρώνεται από έντεκα Πρωτόκολλα που συνήφθηκαν μεταξύ 1953 και 1994. Τα κύρια χαρακτηριστικά της Ευρωπαϊκής Σύμβασης είναι πρώτον ότι εξαγγέλλει

δικαιώματα της λεγόμενης πρώτης γενεάς και δεύτερο ότι τα δικαιώματα αυτά προστατεύονται νομικά με μηχανισμούς διεθνούς ελέγχου και με δυνατότητες ατομικής προσφυγής. Αν και το αντικείμενο της κρίνεται σήμερα ως περιορισμένο, Η ΕΣΔΑ αποτέλεσε υπόδειγμα για πολλές άλλες ρυθμίσεις διεθνούς προστασίας και ερμηνεύεται όλο και πιο δυναμικά από τα όργανα ελέγχου της.

Οποιαδήποτε κοινωνική σχέση ή οικονομική δραστηριότητα έχει αντίκρισμα στα ανθρώπινα δικαιώματα. Είναι λοιπόν φυσικό από τη λειτουργία και την εξέλιξη της ΕΕ να δημιουργούνται άμεσες συναρτήσεις προς την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι μάλιστα ενδιαφέρον να υπογραμμιστεί ότι η ΕΕ δραστηριοποιείται σε τομείς των οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων όπου η διεθνής προστασία είναι ακόμα περιορισμένη.

Αρκεί η αναφορά στην αρχή της μη διάκρισης λόγω ιθαγένειας, στις τέσσερις ελευθερίες κυκλοφορίας (εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών, κεφαλαίων) και στο πλήθος των άλλων ουσιαστικών διατάξεων περί ελευθερίας της οικονομικής δραστηριότητας, ανταγωνισμού, ανόδου του βιοτικού επιπέδου, όρων εργασίας, επαγγελματικής κατάρτισης, κοινωνικής ασφάλισης, συνδικαλιστικών ελευθεριών και συλλογικών διαπραγματεύσεων, της ισότητας μεταξύ των δυο φύλων, για να επιβεβαιώσει τον πλούτο των λειτουργικά προστατευόμενων κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ ενισχύει την εικόνα αυτή με μια σειρά άρθρων και ειδικά με τον άρθρο ΣΤ παρ.2 το οποίο ορίζει ότι: η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη το 1950, κι όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου²³.

Η ιδρυτική της ΕΟΚ συνθήκη της Ρώμης το 1957 δεν περιέχει διατάξεις περί θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Αυτό θεωρήθηκε εύλογο αφού αντικείμενό της ήταν η ρύθμιση οικονομικών σχέσεων και η νοοτροπία της εποχής δεν απέβλεπε στην επιβεβαίωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε κάθε ευκαιρία. Κυριαρχούσα σκέψη ήταν πως τα θεμελιώδη δικαιώματα θα εξακολουθούσαν να προστατεύονται από τα εθνικά και διεθνή όργανα. Άλλωστε οι ιδρυτικές συνθήκες της κοινότητας τονίζουν πως έχουν προσωρινό και εξελικτικό χαρακτήρα.

²³Βαρβαρούσης Π., Οι ρίζες των Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα, εκδ Παπαζήση, 1999 σελ.110

3.1 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, γνωστή και ως Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), υιοθετήθηκε υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1950 στην Ρώμη, με σκοπό την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης συμμετέχουν στη Σύμβαση, όπως επίσης αναμένεται από τα νέα μέλη να την επικυρώσουν το ταχύτερο δυνατό. Το Συμβούλιο της Ευρώπης δεν πρέπει να συγχέεται με το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν συμμετέχει στην Σύμβαση και δεν παίζει κανένα ρόλο στην διοίκηση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το οποίο ιδρύθηκε με βάση την Σύμβαση. Ο πολίτης που θεωρεί ότι έχουν παραβιαστεί τα δικαιώματά του σύμφωνα με τη Σύμβαση από ένα κράτος μέλος μπορεί να φέρει την υπόθεση στο Δικαστήριο. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου είναι νομικά δεσμευτικές και το Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να επιδικάσει αποζημίωση. Το καθεστώς που δίνει τη δυνατότητα να προστατεύονται οι πολίτες από παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί καινοτομία όσον αφορά τις διεθνείς συμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς παρέχει στο άτομο έναν ενεργό ρόλο στη διεθνή σκηνή²⁴.

Η ΕΣΔΑ παραμένει η μόνη διεθνής συμφωνία για τα ανθρώπινα δικαιώματα που παρέχει αυτό τον υψηλό βαθμό προστασίας του ατόμου. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να φέρουν υποθέσεις εναντίον άλλων κρατών μελών στο Δικαστήριο, αν και αυτή η δυνατότητα σπάνια χρησιμοποιείται.

3.1.1 ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ ΕΛΕΓΧΟΥ

Τα όργανα ελέγχου της ΕΣΔΑ είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Τα όργανα της ΕΣΔΑ έχουν την έδρα τους στην έδρα του Συμβουλίου της Ευρώπης στο Στρασβούργο της Γαλλίας²⁵. Οι διεθνείς μηχανισμοί ελέγχου παρουσιάζουν συμπληρωματικό και διορθωτικό χαρακτήρα. Δεν αποσκοπούν στην υποκατάσταση των εθνικών οργάνων ερμηνείας και εφαρμογής της Σύμβασης. Μόνο εάν τα εθνικά όργανα, διοικητικά,

²⁴Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ. 105

²⁵Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ. 110-112

δικαστικά ή νομοθετικά παραβιάζουν, ερμηνεύουν λάθος ή αδιαφορούν για την εφαρμογή της Σύμβασης, τότε επιλαμβάνονται τα όργανα του Στρασβούργου. Τα όργανα αυτά όμως δεν έχουν δικαίωμα να ακυρώνουν εσωτερικούς νόμους ή να τροποποιούν εσωτερικές δικαστικές αποφάσεις.

Επίσης οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν έχουν την ισχύ του δεδικασμένου στην εσωτερική έννομη τάξη. Διαπιστώνουν τις παραβιάσεις και το κράτος οφείλει κατά το διεθνές δίκαιο να συμμορφωθεί και ενδεχομένως να αποκαταστήσει τη ζημία και να τροποποιήσει τη νομοθεσία του. Αν δεν το πράξει υπέχει διεθνή ευθύνη.

Όσον αφορά στην επιλογή και την εκλογή των μελών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποτελείται από τόσα μέλη όσα είναι τα μετέχοντα κράτη στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1950. Τα μέλη της Επιτροπής επιλέγονται από την Επιτροπή Υπουργών με εξαετή θητεία. Η Ευρωπαϊκή Κοινοβουλευτική Συνέλευση που είναι το όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης μετέχει σε αυτή τη διαδικασία μόνο μέσω της έκφρασης γνώμης.

3.1.2 ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου είναι το όργανο πρώτης επαφής με τον διεθνή έλεγχο της Σύμβασης. Η πρώτη φάση διεθνούς ελέγχου εκτυλίσσεται πάντα ενώπιον της Επιτροπής. Δικαίωμα προσφυγής έχουν τα συμβαλλόμενα κράτη και οι ιδιώτες. Η προσφυγή γίνεται κατά συμβαλλόμενου κράτους, ποτέ κατά ιδιώτη. Δημόσια υπηρεσία ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου δεν δικαιούται προσφυγή κατά του κράτους²⁶.

Όσον αφορά στη διακρατική προσφυγή στην ΕΕΔΑ, οποιοδήποτε συμβαλλόμενο κράτος έχει δικαίωμα προσφυγής κατά άλλου συμβαλλόμενου κράτους για παραβίαση της Σύμβασης. Δεν απαιτείται πρόσθετη ενέργεια, ούτε συναίνεση του υπό κατηγορία κράτους. Η προσφυγή κατατίθεται στην ΕΕΔΑ μέσω του Γενικού Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης με την αιτιολογία ότι υπάρχουν παραλείψεις στην εκτέλεση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη

²⁶Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ. 112-115

Σύμβαση και ότι αυτές οι παραλείψεις μπορούν να καταλογισθούν σε βάρος του άλλου συμβαλλόμενου κράτους.

Όσον αφορά στις ατομικές προσφυγές, τα άτομα προσφεύγουν στην ΕΕΔΑ κατά πράξεων ή παραλείψεων του συμβαλλόμενου κράτους, μόνο εφόσον το κράτος αυτό έχει αποδεχθεί την ατομική προσφυγή κατά άρθρο 25 της Σύμβασης. Έπειτα από δισταγμούς, σήμερα όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που εκ του καταστατικού πρέπει να είναι και συμβαλλόμενα μέρη στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση, έχουν δεχθεί την ατομική προσφυγή. Προσφυγή μπορεί να ασκήσει οποιοδήποτε επώνυμο πρόσωπο, φυσικό ή νομικό ή ομάδα προσώπων που θίγεται άμεσα από την παραβίαση.

3.1.3 ΤΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

3.1.3.1 ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΖΩΗ (άρθρο 2)

Το άρθρο 2 περιέχει μερική εξασφάλιση του δικαιώματος στη ζωή. Αν και η διατύπωση του είναι στενότερη εκείνης των άλλων συναφών διεθνών κειμένων στην ουσία εξαγγέλλει παρεμφερή δέσμευση του κράτους: Πρώτον να παρέχει τις απαραίτητες νομικές εγγυήσεις για την προστασία της ανθρώπινης ζωής και δεύτερον να εξασφαλίζει την προστασία στις μεταξύ των ατόμων σχέσεις. Απαιτούνται δηλαδή νομοθετικές ρυθμίσεις και οργανωμένη κρατική φροντίδα για να αποτρέπεται η αφαίρεση της ζωής²⁷.

Στο άρθρο 2 παρ.1 δεν απαγορεύει την ισχύ και την εκτέλεση της θανατικής ποινής. Επιπλέον η χρήση βίας δεν αντίκειται στην υποχρέωση προστασίας της ζωής όταν γίνεται είτε προς υπεράσπιση προσώπου κατά παράνομης βίας είτε ως πραγματοποίηση νόμιμης σύλληψης ή παρεμπόδιση απόδρασης νόμιμα κρατούμενου προσώπου είτε ως καταστολή στάσης ή ανταρσίας.

3.1.3.2 ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΒΑΣΑΝΙΣΜΩΝ (άρθρο 3)

Με τις λέξεις «ουδείς επιτρέπεται να υποβληθεί» το άρθρο 3 στοιχειοθετεί ατομικό δικαίωμα κατά των βασανισμών και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισεως ή ποινής. Οι τρεις έννοιες αναφέρονται ισοδύναμα και η απαγόρευση που απευθύνεται στα όργανα του κράτους δεν επιδέχεται παρεκκλίσεις ούτε όταν συντρέχει περίπτωση εθνικού κινδύνου. Τα όργανα της Σύμβασης έχουν επεξεργασθεί αρκετό υλικό για τη διαμόρφωση νομολογίας, με κύριο χαρακτηριστικό το διαρκώς διευρυνόμενο πεδίο εφαρμογής του άρθρου.

Αν ληφθεί μάλιστα υπόψιν ότι σήμερα κατά συνείδηση το άρθρο 3 προστατεύει ένα από τα πιο στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων επιτρέπει τη συνεχή επαναοριοθέτηση των συναφών εννοιών, το άρθρο 3 θα διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο στη διαμόρφωση της νομολογίας²⁸.

²⁷Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ. 136

²⁸Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ. 138

3.1.3.3 ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΔΟΥΛΕΙΑΣ (άρθρο 4)

Το άρθρο 4 παρ.1 περιέχει την απόλυτη απαγόρευση της δουλείας και της ειλωτείας. Απαγορεύει επίσης την αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία. Το άρθρο 4 δεν διευκρινίζει βέβαια τι είναι η αναγκαστική εργασία. Η έννοια αυτή δεν μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο με την ερμηνεία της λέξης.

Στη διεθνή νομολογία και πρακτική αναφορικά προς την Διεθνή Σύμβαση Εργασίας και τις συστάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας έχει διαμορφωθεί νομικό πλαίσιο στο οποίο ευθέως παραπέμπουν τα όργανα του Στρασβούργου. Σύμφωνα με αυτό απαγορεύεται πρώτον η εργασία που πραγματοποιείται παρά τη θέληση ενός προσώπου και δεύτερον η απαίτηση προς εργασία ή υπηρεσία που είναι άδικη και καταπιεστική ή είναι πολύ βαριά και πρέπει να αποφευχθεί²⁹.

3.1.3.4 ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ (άρθρο 5)

Κατά την ΕΣΔΑ το δικαίωμα αυτό έχει δυο όψεις. Πρώτον απαγορεύει την αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση και δεύτερον παρέχει εγγυήσεις υπέρ των προσώπων που νόμιμα στερούνται την ελευθερία τους. Η έννοια της προσωπικής ασφάλειας λαμβάνεται με την φυσική της έννοια. Δηλαδή δεν επεκτείνεται στην οικονομική ασφάλεια ή την κοινωνική ασφάλιση.

Αξίζει να σημειωθεί πως τα όργανα της Σύμβασης αντιμετωπίζουν την ελευθερία και την ασφάλεια ως ενιαίο σύνολο. Έχει τονιστεί επανειλημμένα ο αναπαλλοτρίωτος χαρακτήρας των δυο εννοιών που δεν επιδέχονται παραίτηση σε μια δημοκρατική κοινωνία. Όταν εικάζεται παραβίαση της προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας απαιτείται κατά πρώτο λόγο πλήρης εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, της φύσης, της διάρκειας και των λεπτομερειών εφαρμογής τους³⁰.

3.1.3.5 ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΗ ΔΙΚΗ (άρθρο 6)

Το άρθρο 6 περιέχει τη δημοφιλή διάταξη της Σύμβασης αφού αποτελεί το αντικείμενο των περισσότερων προσφυγών στο Στρασβούργο. Το άρθρο αυτό

²⁹Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα,εκδ.Εστία,1995 σελ140

³⁰Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα,εκδ.Εστία,1995 σελ148

αναγνωρίζει αυτοτελές δικαίωμα στη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης. Αυτοτελές επειδή ισχύει ανεξάρτητα από το δικαίωμα που επικαλείται το φυσικό ή νομικό πρόσωπο ενώπιον του δικαστηρίου και άσχετα αν το δικαίωμα προστατεύεται διεθνώς. Η χρηστή απονομή της δικαιοσύνης πραγματοποιείται στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Η αναφορά στη δημοκρατική κοινωνία γίνεται σε σχέση προς τη δημοσιότητα της δίκης αλλά εκφράζει την απαίτηση για ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και εγγυήσεις υπέρ των διαδίκων στην αστική δίκη και του κατηγορούμενου στην ποινική δίκη.

Επίσης το άρθρο 6 εμφανίζει σημαντική αυτονομία των εννοιών δηλαδή περιέχει έννοιες που δεν ερμηνεύονται κατ' ανάγκη στη Σύμβαση με τα ίδια κριτήρια με τα οποία ερμηνεύονται στα καθέκαστα εσωτερικά δίκαια των συμβαλλόμενων κρατών. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι το δικαίωμα στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης κατέχει τόσο περίοπτη θέση στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής κοινωνίας ώστε συστατική ερμηνεία του δεν θα ανταποκρινόταν στον σκοπό και το αντικείμενο του άρθρου αυτού³¹.

3.1.3.6 ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΚΕΨΗΣ, ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ (άρθρο 9)

Το άρθρο 9 συνιστά ατομικό δικαίωμα των φυσικών προσώπων με την έννοια ότι δεν καλύπτει ομάδες ή νομικά πρόσωπα. Οι εγγυήσεις του άρθρου εμφανίζονται σε δυο όψεις: αναφέρονται κατά πρώτο λόγο στο ουσιαστικό δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας και κατά δεύτερο λόγο εξασφαλίζουν την εκδήλωση αυτών των ελευθεριών.

3.1.3.7 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ, ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ (άρθρο 8)

Το άρθρο 8 προστατεύει τέσσερις κύκλους δικαιωμάτων που εκφράζονται με τις αυτόνομες έννοιες, αντίστοιχα του ιδιωτικού βίου, του οικογενειακού βίου, της κατοικίας και της αλληλογραφίας.

³¹Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ. 151

Ο ιδιωτικός βίος δεν συγγέεται απαραίτητα με την έννοια της ιδιωτικότητας ως δικαίωμα να ζεις όπως επιθυμείς χωρίς η ζωή σου να υπόκειται σε δημοσιότητα. Η έννοια του ιδιωτικού βίου είναι πιο ευρεία και καλύπτει το δικαίωμα δημιουργίας και ανάπτυξης σχέσεων με άλλους ανθρώπους, ακόμη και χωρισμού ενός ζευγαριού.

Ο οικογενειακός βίος αποτελεί αντικείμενο προστασίας από παράνομες επεμβάσεις του κράτους. Η οικογένεια κατά τη Σύμβαση είναι έννοια αυτόνομη και συναρτάται αφενός προς τους δεσμούς αίματος που ενώνουν τους ανθρώπους και αφετέρου προς το πραγματικό περιστατικό της κοινής συμβίωσης. Δεν γίνεται πουθενά διάκριση ανάμεσα στη νόμιμη και την πραγματική οικογένεια³².

Η αλληλογραφία με κάθε μέσο προστατεύεται. Η νομολογία έχει ως τώρα ασχοληθεί κυρίως με το δικαίωμα επικοινωνίας των κρατουμένων και κρίνει κατά περίπτωση ποιοι περιορισμοί στην αλληλογραφία μπορούν να θεωρηθούν δικαιολογημένοι. Παρόλα αυτά δεν θεώρησε ως υπαγόμενη στην ελευθερία της αλληλογραφίας και συνεπώς υποκείμενη στην κρίση των οργάνων του Στρασβούργου, την κακή λειτουργία των ταχυδρομικών υπηρεσιών.

3.1.3.8 ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ (άρθρο 10)

Η ελευθερία της έκφρασης εξασφαλίζεται κάτω από την διπλή έννοια της ελευθερίας της γνώμης και της ελευθερίας της αναζήτησης, λήψης και μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών χωρίς την παρέμβαση των δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Καλύπτει όλο τον κύκλο της επικοινωνίας, ανεξαρτήτως μέσων και επεκτείνεται στην εμπορική διαφήμιση.

Η νομολογική ερμηνεία του άρθρου 10 δεν έχει φτάσει ως το σημείο να εξασφαλίσει γενικό δικαίωμα στην πληροφόρηση. Συνεπώς ο ιδιώτης δεν μπορεί να επικαλεσθεί το άρθρο αυτό για να απαιτήσει από το κράτος να τον ενημερώσει για τα γεγονότα και τις καταστάσεις που τον αφορούν άμεσα και ατομικά. Το άρθρο 10 επίσης ερμηνεύεται σαν λειτουργικό στοιχείο της ανοιχτής και πλουραλιστικής κοινωνίας συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος έκφρασης γνώμης των διάφορων κοινωνικών μειοψηφιών. Οι ιδέες όμως διαχωρίζονται από τις πράξεις που αποβλέπουν στην καταστροφή της κοινωνίας³³.

³²Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ. 180

³³Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ. 182-183

3.1.3.9 ΣΥΝΕΡΧΕΣΘΑΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ (άρθρο 11)

Οι συνδικαλιστικές ελευθερίες δεν αντιμετωπίζονται από τη Σύμβαση στην έκταση που πρέπει. Ο λόγος είναι ότι κατά την εποχή της διατύπωσης του κειμένου τα ενδιαφερόμενα κράτη δεν αποσκοπούσαν στην κατοχύρωση των κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων. Οι διαδηλώσεις αποτελούν μορφή έκφρασης της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι. Το κράτος οφείλει λοιπόν να τηρεί στάση αποχής αλλά και να παίρνει τα κατάλληλα μέτρα για την αποφυγή δημιουργίας εκ μέρους αντιφρονούντων εμποδίων σε αυτή την εκδήλωση του δικαιώματος του συνέρχεσθαι.

3.1.3.10 ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΟ ΓΑΜΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ (άρθρο 12)

Η συμβολή των οργάνων του Στρασβούργου στην ερμηνεία του δικαιώματος για το γάμο και την ίδρυση της οικογένειας είναι επίσης περιορισμένη. Τα όργανα του Στρασβούργου δέχονται συχνές προσφυγές τα τελευταία χρόνια από αμφίφυλους για ζητήματα γάμου όταν αυτοί μετά από επιτυχή χειρουργική επέμβαση παραπονιούνται ότι δεν τους παρέχεται η δυνατότητα ίδρυσης οικογένειας είτε λόγω εμποδίων στη ληξιαρχική μεταβολή του φύλου είτε από την εν γένει συμπεριφορά των αρχών και της κοινωνίας απέναντί τους.

3.1.3.11 ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ (άρθρο 14)

Το άρθρο 14 δεν παρουσιάζει αυτοτελή χαρακτήρα. Κατά κανόνα εξετάζεται σε συνδυασμό με άλλες διατάξεις της ΕΣΔΑ που εξασφαλίζουν συγκεκριμένα δικαιώματα. Αυτό σημαίνει πως ένα άτομο δεν μπορεί να επικαλεσθεί μόνο το συγκεκριμένο άρθρο αφού αυτό αναφέρεται σε μη διάκριση μεταξύ προσώπων σε σχέση με τα αναγνωρισμένα από τη Σύμβαση δικαιώματα και ελευθερίες. Αυτό καθεαυτό το άρθρο δεν εγγυάται την αρχή της ισότητας όπως υπάρχει σε άλλα διεθνή κείμενα.

3.1.3.12 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ (άρθρο 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου ΕΣΔΑ)

Το άρθρο αυτό ορίζει ότι «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται να απολαμβάνει ειρηνικά την περιουσία του». Η πολιτεία έτσι υποχρεώνεται να προστατεύει την ατομική ιδιοκτησία. Η προστασία βέβαια της ιδιοκτησίας δεν αποκλείει τη λήψη από το κράτος ριζικών μέτρων όπως η απαλλοτρίωση και η εθνικοποίηση.

Η στέρηση της ιδιοκτησίας μπορεί να πραγματοποιηθεί αν γίνεται για λόγους δημόσιας ωφέλειας, αν προβλέπεται από το νόμο και αν συνάδει προς τους όρους των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου. Σε κάθε περίπτωση που αφορά την ιδιοκτησία, τα όργανα προβαίνουν σε εξέταση με κριτήριο τρεις κανόνες. Πρώτον την ειρηνική απόλαυση του δικαιώματος, δεύτερον τη δυνατότητα απώλειας της περιουσίας και τέλος το δικαίωμα του κράτους να ελέγχει τη χρήση της περιουσίας³⁴.

³⁴Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ. 197

3.2 ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΑΣΥΛΟΥ ΚΑΙ Η ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΣΤΗΝ ΕΕ

Σημαντική παράμετρος στις βασικές αρχές των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη παίζει η εξέλιξη και η προσαρμογή της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα νέα δεδομένα που δημιουργούνται κάθε φορά ανάλογα με την εποχή που διανύουμε και τις διεθνείς συγκυρίες, όπως είναι η αύξηση των μεταναστευτικών ροών καθώς επίσης και οι αυξανόμενες αιτήσεις ασύλου από πρόσφυγες εμπόλεμων περιοχών. Άλλος σημαντικός παράγοντας για την αναπροσαρμογή και επικαιροποίηση των δικαιωμάτων του πολίτη στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η διεθνής οικονομική κρίση που επηρεάζει άμεσα την τάση εισδοχής πολιτών από τρίτες χώρες. Στα πλαίσια της διασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως αυτά αναγνωρίζονται από διεθνείς και ευρωπαϊκές συνθήκες σημαντικό ρόλο παίζει και η διασφάλιση των δικαιωμάτων των πολιτών της ίδιας της ΕΕ οι οποίες επηρεάζονται από τους πολίτες των τρίτων χωρών που προσπαθούν να εισέλθουν στον γεωγραφικό χώρο της .

Σημαντικά κείμενα και συνθήκες όπως αυτό της Λισσαβόνας (Δεκέμβριος 2009) που διέπεται από την αρχή της αλληλεγγύης και της δίκαιας κατανομής στα κράτη μέλη καθώς επίσης και το πρόγραμμα της Στοκχόλμης (AFSJ) για τον χώρο ελευθερίας , ασφάλειας και της δικαιοσύνης που αντικατέστησε τα προγράμματα Χαγής 2004 και Τάμπερε 1999 είναι σημαντικά για την ρύθμιση και την αφομοίωση των μεταναστών σε αυτήν.

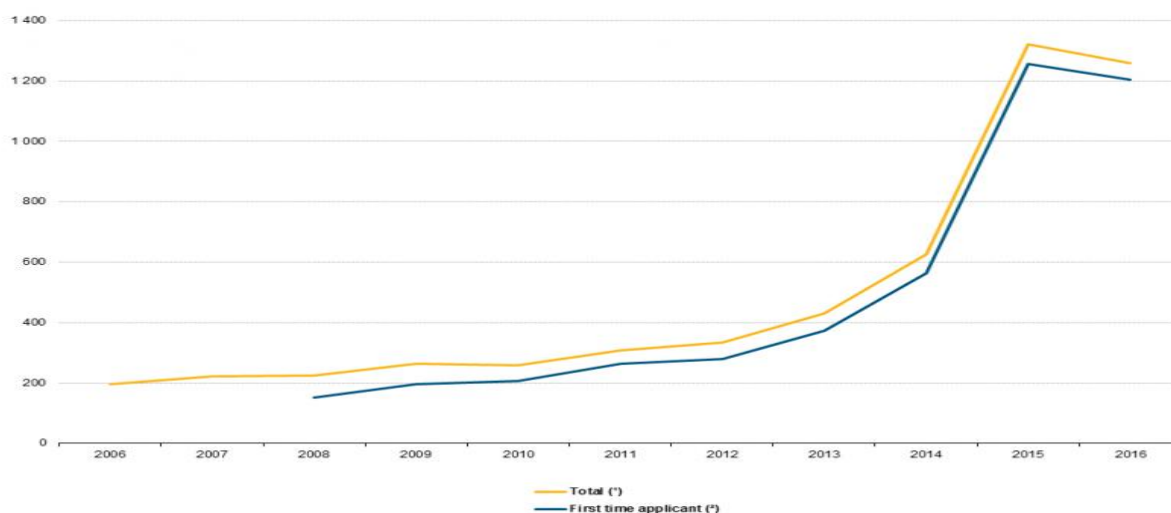
3.2.1 ΚΟΙΝΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΣΥΛΟΥ

Το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) διευκολύνει την πρόσβαση στις διαδικασίες χορήγησης ασύλου για όσους χρήζουν προστασίας και συμβάλλει στη λήψη δικαιότερων, ταχύτερων και καλύτερων αποφάσεων σχετικά με την χορήγηση ασύλου . Παρέχει εγγυήσεις σε όσους φοβούνται διώξεις και ότι δεν θα επιστρέψουν εκεί όπου θα κινδύνευαν , επίσης εξασφαλίζει αξιοπρεπείς συνθήκες τόσο στα πρόσωπα που ζητούν άσυλο όσο και σε εκείνα στα οποία χορηγείται διεθνής προστασία στο εσωτερικό της ΕΕ³⁵. Το άσυλο παρέχεται σε ανθρώπους που προσπαθούν να αποφύγουν δίωξη ή σοβαρή βλάβη .

³⁵ Cecilia Malmström, επίτροπος Εσωτερικών Υποθέσεων <http://asylo.gov.gr>

Η διαδικασία υποβολής αίτησης ασύλου είναι πλέον παρόμοια σε όλη την ΕΕ. Το άσυλο αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα. Η χορήγησή του συνιστά διεθνή υποχρέωση Σύμφωνα με την σύμβαση της Γενεύης του 1951 σχετικά με την προστασία των προσφύγων.

Σε έναν χώρο με ανοικτά σύνορα και ελεύθερη κυκλοφορία όπως είναι η ΕΕ πρέπει να εφαρμόζεται κοινή προσέγγιση για το άσυλο. Οι ροές ανθρώπων που ζητούν άσυλο δεν είναι σταθερές , ούτε κατανέμονται ισομερώς, όπως προανέφερα παραπάνω οι οικονομικές και διεθνείς συνθήκες επηρεάζουν άμεσα και δημιουργούν την ανάγκη ετοιμότητας του ευρωπαϊκού δικαίου για την καλύτερη προσαρμογή τους , χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το κλείσιμο των εσωτερικών συνόρων των χωρών του Visegrad (Πολωνία, Τσεχία, Ουγγαρία και Σλοβακία), το οποίο δημιούργησε τεράστια προβλήματα τόσο στο εσωτερικό της ΕΕ όσο και στις χώρες υποδοχής των προσφύγων όπως είναι η Ελλάδα και έδειξε τα τρωτά σημεία της κοινοτικής νομοθεσίας πάνω σε προβλήματα που δεν εκτιμήθηκαν σωστά. Για παράδειγμα οι αιτήσεις ασύλου στην ΕΕ το 2001 ήταν 424 000, το 2006 λιγότερες από 200 000. Το 2013 οι αιτήσεις έφτασαν τις 431.000 ενώ το 2016 υπολογίζεται ότι ξεπέρασαν τις 1.200.000 όπως βλέπουμε και στο παρακάτω γράφημα³⁶. Γράφημα 1: Αιτήσεις χορήγησης ασύλου (από υπηκόους τρίτων χωρών) στα κράτη μέλη της ΕΕ-28, 2006–2016(χιλιάδες)

(*) 2006 and 2007: EU-27 and extra-EU-27.
(*) 2006 and 2007: not available.
Source: Eurostat (online data codes: migr_asyczt and migr_asyappctza)

³⁶ Στατιστικές Ασύλου στην ΕΕ (//ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics/el)

Από το 1999, η ΕΕ εργάζεται για τη δημιουργία ενός Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου (ΚΕΣΑ) και τη βελτίωση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου στις χώρες μέλη. Σήμερα έχουν πλέον συμφωνηθεί νέοι κανόνες της ΕΕ, οι οποίοι καθορίζουν κοινά υψηλά πρότυπα και ενισχυμένη συνεργασία ώστε να εξασφαλιστεί η ίση μεταχείριση των αιτούντων άσυλο σε ένα ανοικτό και δίκαιο σύστημα, οπουδήποτε και αν υποβάλουν αίτηση.

Η οδηγία σχετικά με τις διαδικασίες ασύλου αποσκοπεί στη λήψη δικαιότερων, ταχύτερων και καλύτερων αποφάσεων σχετικά με τη χορήγηση ασύλου. Οι αιτούντες άσυλο με ειδικές ανάγκες θα λαμβάνουν την αναγκαία στήριξη για να εξηγήσουν το αίτημά τους και, ειδικότερα, θα υπάρχει μεγαλύτερη προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων και των θυμάτων βασανιστηρίων. Η τροποποιημένη οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής διασφαλίζει την ύπαρξη ανθρώπινων υλικών συνθηκών υποδοχής (όπως η στέγαση) για αιτούντες άσυλο στην ΕΕ και τον πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ενδιαφερομένων. Επίσης, εξασφαλίζει ότι η κράτηση εφαρμόζεται μόνο ως μέτρο εσχάτης ανάγκης³⁷. Η οδηγία για την αναγνώριση διευκρινίζει τους όρους για την παροχή διεθνούς προστασίας και ως εκ τούτου θα οδηγήσει στην ενίσχυση των αποφάσεων σχετικά με το άσυλο. Επίσης, θα βελτιώσει την πρόσβαση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας σε δικαιώματα και μέτρα ένταξης.

Ο κανονισμός του Δουβλίνου ενισχύει την προστασία των αιτούντων άσυλο, κατά τη διαδικασία καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης, και αποσαφηνίζει τους κανόνες που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών. Δημιουργεί ένα σύστημα εντοπισμού αρχικών προβλημάτων στα εθνικά συστήματα ασύλου ή υποδοχής και αντιμετωπίζει τα βαθύτερα αίτια τους πριν εξελιχθούν σε πλήρως αναπτυγμένες κρίσεις.

Ο κανονισμός EURODAC θα επιτρέψει την πρόσβαση των αρχών επιβολής του νόμου της ΕΕ στη βάση δεδομένων της, με τα δακτυλικά αποτυπώματα των αιτούντων άσυλο, σε αυστηρά περιορισμένες περιπτώσεις, με σκοπό την πρόληψη, τον εντοπισμό ή τη διερεύνηση των πλέον σοβαρών αδικημάτων, όπως η ανθρωποκτονία και η τρομοκρατία³⁸.

³⁷ Η ΕΕ ως χώρος προστασίας

http://asylo.gov.gr/wpcontent/uploads/2014/06/Greek_CEAS_brochure.pdf

³⁸ http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2014/06/Greek_CEAS_brochure.pdf

3.2.2 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΥΛΟΥ

Σκοπός της πολιτικής ασύλου της ΕΕ είναι να εναρμονίσει τις διαδικασίες ασύλου στα κράτη μέλη μέσω της θέσπισης κοινών ρυθμίσεων για το άσυλο, προκειμένου να παρέχεται το κατάλληλο καθεστώς σε κάθε υπήκοο τρίτης χώρας που έχει ανάγκη διεθνούς προστασίας και να εξασφαλίζεται η τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης. Αυτή βασίζεται στο άρθρο 67 και άρθρο 78 της συνθήκης για την λειτουργία της ΕΕ και άρθρο 18 του Χάρτη³⁹. Στόχος είναι η ανάπτυξη κοινής πολιτικής στους τομείς του ασύλου, της προστασίας, ώστε να παρέχεται το κατάλληλο καθεστώς σε κάθε υπήκοο τρίτης χώρας που έχει ανάγκη διεθνούς προστασίας και να εξασφαλίζεται η τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης. Η πολιτική αυτή πρέπει να συνάδει με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το οικείο Πρωτόκολλο του 1967. Ούτε η Συνθήκη ούτε ο Χάρτης παρέχουν ορισμό των όρων «άσυλο» και «πρόσφυγας». Και τα δύο κείμενα παραπέμπουν ρητά στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ έδωσε το 1999 νέες αρμοδιότητες στα θεσμικά όργανα της ΕΕ, επιτρέποντάς τους να καταρτίζουν νομοθετικά κείμενα στον τομέα του ασύλου βάσει συγκεκριμένου θεσμικού μηχανισμού. Η Συνθήκη της Νίκαιας, του 2001, προέβλεπε ότι, εντός 5 ετών από την έναρξη της, το Συμβούλιο θα θέσπιζε μέτρα σε ορισμένους τομείς, ιδίως κριτήρια και μηχανισμούς για το κράτος μέλος που θα εξετάσει την αίτηση ασύλου που του υποβάλλεται από υπήκοο τρίτης χώρας, καθώς και ορισμένες ελάχιστες προδιαγραφές σχετικά με την υποδοχή των αιτούντων άσυλο, το καθεστώς των προσφύγων και τις διαδικασίες. Η Συνθήκη απαιτούσε ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου, ύστερα από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, για τον καθορισμό των κοινών κανόνων και των βασικών αρχών που διέπουν τα εν λόγω ζητήματα. Προέβλεπε επίσης ότι, μετά την ολοκλήρωση αυτού του πρώτου σταδίου, το Συμβούλιο θα είχε τη δυνατότητα να αποφασίσει να εφαρμόζεται η συνηθισμένη διαδικασία της συναπόφασης και συνεπώς να λαμβάνει πλέον τις αποφάσεις του με ειδική πλειοψηφία. Το Συμβούλιο εξέδωσε σχετική

³⁹Πολιτική Ασύλου

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_4.2.2.html

απόφαση στα τέλη του 2004 και η διαδικασία της συναπόφασης εφαρμόζεται από το 2005⁴⁰.

Η Συνθήκη Λισαβόνας μετατρέπει τα μέτρα για το άσυλο σε κοινή πολιτική. Σκοπός της είναι η δημιουργία ενός κοινού συστήματος που περιλαμβάνει ενιαίο καθεστώς και ενιαίες διαδικασίες. Δίνει προτεραιότητα στην υλοποίηση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Εισηγάγε πολλά νέα και σημαντικά στοιχεία όπως αποτελεσματικότερη και δημοκρατικότερη διαδικασία λήψης αποφάσεων που αποτελεί απάντηση στην κατάργηση της παλαιάς διάρθρωσης σε πυλώνες, αυξημένες εξουσίες του Δικαστηρίου της ΕΕ και ένας νέος ρόλος για τα εθνικά κοινοβούλια. Τα βασικά δικαιώματα ενισχύονται με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων που καθίσταται πλέον νομικά δεσμευτικός για την ΕΕ⁴¹. Με τη Συνθήκη δεν άλλαξε η διαδικασία λήψης αποφάσεων εντός της ΕΕ. Ωστόσο βελτιώθηκε σημαντικά ο δικαστικός έλεγχος, για τον οποίο είναι αρμόδιο το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αίτημα προδικαστικής απόφασης μπορεί πλέον να υποβάλει κάθε δικαστήριο κράτους μέλους και όχι μόνο τα εθνικά δικαστήρια τελευταίου βαθμού δικαιοδοσίας, όπως ίσχυε στο παρελθόν. Αυτό επιτρέπει στο Δικαστήριο να αναπτύξει περισσότερο τη νομολογία του στον τομέα του ασύλου.

Διαδοχικά προγράμματα που εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επηρέασαν σημαντικά την εφαρμογή της ευρωπαϊκής πολιτικής στον τομέα του ασύλου. Με την έγκριση του προγράμματος του Τάμπερε, τον Οκτώβριο του 1999, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε ότι η εφαρμογή ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος έπρεπε να πραγματοποιηθεί σε δύο στάδια με το πρόγραμμα της Χάγης, τον Νοέμβριο του 2004. Το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, που εγκρίθηκε στις 16 Οκτωβρίου 2008, «διακηρύσσει ότι κάθε διωκόμενος αλλοδαπός δικαιούται να λαμβάνει βοήθεια και προστασία στο έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης δυνάμει της Σύμβασης της Γενεύης»⁴². Ζητεί να υποβληθούν προτάσεις με στόχο τη θέσπιση, ενιαίας διαδικασίας ασύλου που θα αποτελείται από την παροχή κοινών εγγυήσεων, καθώς και από την υιοθέτηση ενός ενιαίου καθεστώτος για τους πρόσφυγες και τους δικαιούχους επικουρικής προστασίας.

⁴⁰Όπως παραπάνω

⁴¹http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_4.2.3.html

⁴²http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_4.2.3.html

Στο Πρόγραμμα της Στοκχόλμης, που εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 10 Δεκεμβρίου 2009, επιβεβαιώνεται ότι επιδιώκεται η δημιουργία ενός κοινού χώρου προστασίας και αλληλεγγύης που βασίζεται σε κοινή διαδικασία ασύλου και ομοιόμορφου καθεστώτος για τα πρόσωπα στα οποία χορηγείται διεθνής προστασία. Τον Ιούνιο του 2014 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθόρισε τους στρατηγικούς στόχους του νομοθετικού προγραμματισμού στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (άρθρο 68 ΣΛΕΕ) για τα προσεχή χρόνια με βάση την πρόοδο που έχει επιτευχθεί από το πρόγραμμα της Στοκχόλμης. Στις κατευθυντήριες γραμμές επισημαίνεται ότι η πλήρης μεταφορά στο εθνικό δίκαιο και η αποτελεσματική εφαρμογή του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου (ΚΕΣΑ) αποτελούν απόλυτη προτεραιότητα.⁴³

3.30 ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Η ΕΣΔΑ δεν περιέχει διατάξεις εγγύησης των οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Μετά το τέλος τους 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις δεν επιθυμούσαν να δεσμευθούν με αγωγή δικαιώματα οικονομικής και κοινωνικής φύσης κι έτσι αυτός ο τομέας έμεινε έξω από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1950. Μια δεκαετία αργότερα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης υιοθέτησαν στο Τορίνο τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη που αποτελεί τον συμβατικό αλλά χαλαρό βραχίονα του Συμβουλίου της Ευρώπης στα κοινωνικά δικαιώματα⁴⁴.

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης προβλέπει την απόλαυση χωρίς διακρίσεις των ακόλουθων δικαιωμάτων: δικαίωμα στην εργασία, δίκαιους όρους εργασίας, ασφαλείς και υγιεινές συνθήκες εργασίας, δίκαιη αμοιβή, συνδικαλιστικό δικαίωμα, δικαίωμα συλλογικής διαπραγμάτευσης, δικαίωμα των παιδιών και των νέων για προστασία, δικαίωμα των εργαζομένων γυναικών για εργασία, δικαίωμα στον επαγγελματικό προσανατολισμό, την επαγγελματική εκπαίδευση, την προστασία της υγείας, την κοινωνική ασφάλεια, την κοινωνική και ιατρική αντίληψη, τις κοινωνικές υπηρεσίες. Επίσης ο Χάρτης περιέχει διατάξεις περί δικαιωμάτων των προσώπων που

⁴³http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_4.2.3.html

⁴⁴Σηλιωτόπουλος Ε., Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα, 2000 σελ. 34-36

μειονεκτούν σωματικά ή διανοητικά, της μητέρας και του παιδιού, της οικογένειας. Διασφαλίζεται τέλος η κερδοφόρα άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας στο έδαφος των άλλων συμβαλλόμενων κρατών και το δικαίωμα των μεταναστών εργατών και των οικογενειών τους για προστασία και αντίληψη⁴⁵.

Παρά το γεγονός ότι οι διατάξεις του Χάρτη είναι χαλαρές, το κείμενο περιέχει την ευχέρεια στα συμβαλλόμενα κράτη να επιλέξουν πέντε μεταξύ επτά εξαγγελόμενων βασικών δικαιωμάτων τα οποία θα αναλάβουν να εφαρμόσουν στο έδαφός τους. Αυτό ονομάζεται σύμβαση *à la carte*.

3.4 ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΣΜΟΣ

Οι αστικές επαναστάσεις του 17^{ου} και του 18^{ου} αιώνα συνδέονται με την προοπτική της επεξεργασίας των δικαιωμάτων που βασίζονται στη λογική φύση του ανθρώπου αλλά επιπλέον σηματοδοτούν την πορεία προς τη συνταγματοποίηση των δικαιωμάτων. Η αναγνώριση των δικαιωμάτων γίνεται το θεμέλιο και το μέτρο των συνταγματικών ορίων της πολιτικής εξουσίας. Το θέμα των εγγυήσεων των δικαιωμάτων ελευθερίας συνιστά κεντρικό ζήτημα των συνταγμάτων του 19^{ου} αιώνα. Τον αιώνα αυτό η ιστορία των δικαιωμάτων μπαίνει σε ένα νέο στάδιο εξέλιξης αφού η αναγνώριση της οικουμενικότητας των δικαιωμάτων λαμβάνει τη μορφή ενός σύνθετου συστήματος νομικών εγγυήσεων των ελευθεριών⁴⁶.

Ο συνταγματισμός υποδεικνύεται ως το πρότυπο της πολιτικής οργάνωσης το οποίο είναι δομημένο γύρω από έναν πυρήνα αρχών που συνδέονται με την τεχνική της ελευθερίας και ειδικότερα γύρω από τον πυρήνα των νομικών μηχανισμών μέσω των οποίων εξασφαλίζεται στους πολίτες η άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων τα οποία ταυτόχρονα το κράτος δεν μπορεί να παραβιάζει⁴⁷.

Ο συνταγματισμός έθεσε το ιδανικό της ελευθερίας όχι μόνο ως άξονα της πολιτικής οργάνωσης αλλά ως τον τελικό σκοπό για την εξυπηρέτηση του οποίου προεπιλέγονται διάφορες τεχνικές προστασίας των δικαιωμάτων. Η ατομική ελευθερία είναι η αληθινή σύγχρονη ελευθερία, η πολιτική ελευθερία είναι η απαραίτητη εγγύησή της. Η αναφορά ανάμεσα στις ατομικές και στις πολιτικές ελευθερίες καταδεικνύει τον βαθμό σύνδεσης μεταξύ τους⁴⁸.

⁴⁵Ρούκουνας Ε., Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995 σελ. 204-205

⁴⁶Μαυριάς Κ., Συνταγματικό Δίκαιο, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα, 2000 σελ. 135

⁴⁷Βαρβαρούσης Π., Οι ρίζες των Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1999 σελ. 88-90

⁴⁸Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα, 1998 σελ. 147

Μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου τα ευρωπαϊκά συντάγματα που εμπνεύστηκαν από τις αρχές της πλουραλιστικής δημοκρατίας αξιοποίησαν ευρέως την κληρονομιά του ευρωπαϊκού συνταγματισμού που προέκυψε από τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο ακόμα και για τη διεύρυνση του πεδίου και των πτυχών των συνταγματικών δικαιωμάτων⁴⁹.

Στις ευρωπαϊκές συνταγματικές εμπειρίες της δεύτερης μεταπολεμικής περιόδου είναι δυνατόν να εντοπιστούν μερικά κοινά χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν το σύστημα των συνταγματικών δικαιωμάτων⁵⁰. Το πρώτο είναι η αρχή του απαραβίαστου της αξιοπρέπειας του ανθρώπου. Στην πορεία κατοχυρώθηκαν ορισμένα σταθερά σημεία στον θεμελιώδη κανόνα δικαιωμάτων. Πρώτον η αρχή της προτεραιότητας και της υπεροχής των δικαιωμάτων σε σχέση με το κράτος αφού τα δικαιώματα προϋπάρχουν ως απαραβίαστο στοιχείο της ατομικής προσωπικότητας. Δεύτερον, η έμφαση στην κοινωνική διάσταση των δικαιωμάτων στο γεγονός ότι πρέπει να επιτρέπουν την ανάπτυξη της ατομικής προσωπικότητας που συντελείται στην κοινωνία, στην πραγματικότητα των σχέσεων της ζωής και στους κοινωνικούς δεσμούς του ατόμου.

⁴⁹Βλαχόπουλος Σ., Το δικαίωμα της αναφοράς κατά το Ελληνικό και Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα, 1998 σελ.22

⁵⁰Μαυριάς Κ., Συνταγματικό Δίκαιο, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα, 2000 σελ.203

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένας υπερεθνικός οργανισμός, ο οποίος ασκεί με άμεσο ή έμμεσο τρόπο έλεγχο στην άσκηση πολιτικής των εθνικών κυβερνήσεων που είναι μέλη της ένωσης και μία από τις ενέργειες που συστηματικά την αφορά είναι η τήρηση των διεθνών συνθηκών και αποφάσεων τόσο στον τομέα της ειρηνικής επίλυσης διαφορών μεταξύ κρατών καθώς και η τήρηση και βελτίωση των κανόνων για τα ατομικά και συλλογικά ανθρώπινα δικαιώματα .

Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα αποτελεί το μεγαλύτερο σταθμό στη πορεία για την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και τη δημιουργία ενός γνήσιου ευρωπαϊκού πολιτικού χώρου δημοκρατίας, ελευθερίας, δικαιοσύνης και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η επικύρωση του Συντάγματος, είτε μέσω των κοινοβουλίων είτε μέσω δημοψηφισμάτων, αποτελεί τη μεγαλύτερη πολιτική υποχρέωση και πρόκληση για τα κράτη μέλη.

Η οικοδόμηση ενός κοινού μέλλοντος και μιας κοινής ταυτότητας απαιτεί, πέραν της επικύρωσης του Συντάγματος, συνέχιση και βελτίωση της ενοποιητικής διαδικασίας που για περισσότερο από μισό αιώνα έχει διασφαλίσει στους λαούς της Ευρώπης μια περίοδο ειρήνης, συνεργασίας, ανάπτυξης, ευημερίας και σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων .

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρβελέρ Ε., Οι Ευρωπαίοι, Αθήνα, εκδ. Σαββάλας, 2000
- Βαρβαρούσης Π., Οι ρίζες των Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1999
- Βλαχόπουλος Σ., Το δικαίωμα της αναφοράς κατά το Ελληνικό και Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα, 1998
- Δαγτόγλου Π., Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα, 1985
- Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου, Διεθνείς Συμβάσεις Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που δεσμεύουν την Ελλάδα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2003
- Κουλουμπής Θ., Διεθνείς Σχέσεις, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1995
- Κουλουμπής Θ., Ήπια Ισχύς, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 2005
- Μαυριάς Κ., Συνταγματικό Δίκαιο, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα, 2000
- Ρούκουνας Ε., Διεθνής Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Αθήνα, εκδ. Εστία, 1995
- Σπηλιωτόπουλος Ε., Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα, 2000
- Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, Αθήνα Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα, 1998
- <http://asylo.gov.gr>
- <http://www.europarl.europa.eu>
- <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics>